

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ

Μη φωτογραφία

ή

Το δικαίωμα της στιγμής στον θάνατο

Δύσκολα μπορεί κανείς να αρνηθεί, στο πεδίο της τεχνικής αναπαράστασης, την έντονη παρουσία της φωτογραφίας. Αντιθέτως, εύκολα μπορεί να παρατηρήσει (ενν. ο «κάνεις»), σε αυτό που συνηθίζουμε να αποκαλούμε «σύγχρονο κόσμο», μια τάση, ίσως, και αίτημα για απαθανάτιση. Για «απαθανάτιση της στιγμής» εξάλλου συνηθίζουν να κάνουν λόγο οι υποστηρικτές ή αυτοί που εκφράζονται μέσα από τις τεχνικές δεξιότητες της φωτογραφικής μηχανής. Το ερώτημα που τίθεται εν προκειμένω έχει να κάνει με το «τι είναι απαθανάτισιμο» ή, καλύτερα, «τι είναι δυνατό να απαθανατιστεί».

Αποφεύγοντας, τουλάχιστον προς στιγμή, την αναμέτρηση με τον προκλητικό όρο «απαθανάτιση», μια προσπάθεια διαλόγου με τα παραπάνω ερωτήματα, διατηρώντας παράλληλα την φωτογραφία ως σημείο αναφοράς ή ως μεθοδολογικό εργαλείο, θα μας παρέπεμπε όχι μόνο στο «τι είναι φωτογραφία» –και κατ' επέκταση «απαθανάτιση της στιγμής»– αλλά και «τι δεν είναι φωτογραφία», άρα και «τι είναι η στιγμή ή το παρόν» όταν δεν απαθανατίζεται. Μια γρήγορη απάντηση πάνω στο τελευταίο είναι ότι το παρόν, όταν δεν απαθανατίζεται, είναι θνησιγενές. Το ζήτημα όμως που προκύπτει έχει να κάνει με το αν και κατά πόσο αυτή η θνησιγένεια ορίζεται με αρχή και τέλος στη βάση μιας παραδοσιακής αφήγησης του θνητού. Δεδομένου δε ότι αρχή και τέλος μπορεί να έχει το παρόν ή η στιγμή –ως άπειρη ενικότητα– μόνο στο βαθμό που είναι μετρήσιμη ή, αλλιώς, στο βαθμό που είναι αναγώγιμη σε μια μονάδα μέτρησης. Ωστόσο, η αναγωγή θα απαιτούσε κάτι ισο-

δύναμο ή σύγχρονο για να θεμελιωθεί, έννοιες δηλαδή που το παρόν ή η στιγμή –ως πεπερασμένη ενικότητα– δεν μπορεί να μας προσφέρει ή τουλάχιστον δεν μπορούμε να εκβιάσουμε να μας προσφέρει χωρίς να είμαστε ασυνεπείς ή να κατηγορηθούμε για αυθαιρεσία.

Κάποιος από τους λόγους αυτής της αδυναμίας ή της έλλειψης μπορεί να εντοπισθεί ίσως στο γεγονός ότι το παρόν μπορεί να ιδωθεί μόνο όταν αποσύρεται· όταν απουσιάζει. Μια απόσυρση ή απουσία, η οποία αναδεικνύει εκκωφαντικά την παρουσία του παρόντος μέσα στη ίδια του την έλλειψη. Με άλλα λόγια, το παρόν μπορεί να ιδωθεί μόνο μέσα στην ασυγχρονία του με το παρόν. Αυτό δηλαδή που είναι εντοπίσιμο ως παροντικό δεν είναι παρά το ίχνος του παρελθόντος που ήταν κάποτε παρόν. Μια έλλειψη, επομένως, που άπτεται της αδυναμίας του παρόντος να παρουσιάζεται ως πλήρες, καθολικό και ολοκληρωμένο στον ίδιο του τον εαυτό. Μέσα σε μία φωτογραφία.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το παρόν αποτελεί μια μη φωτογραφία.

Σε αυτή τη βάση, αν πούμε πως φωτογραφία είναι η τεχνική αποκρυστάλλωσης του φωτός και η παραγωγή οπτικής εικόνας, τότε αυτό που αποκρυσταλλώνεται ή απαθανατίζεται δεν είναι παρά αυτό το οποίο αποσύρεται. Αυτό δηλαδή που μένει εκτός της πλήρους παρουσίας του παρόντος στον εαυτό του, το ίχνος. Παρατηρούμε λοιπόν ότι αυτή η έλλειψη και ασυγχρονία ως το αδύνατο μιας πλήρους παρουσίας του παρόντος στον εαυτό του προσπαθεί να απαντηθεί ή, καλύτερα, να συμπληρωθεί από την φωτογραφία. Το υποκατάστατο αυτό (ενν. της έλλειψης) μπαίνει, θα μπορούσε να πει κανείς, στο παιχνίδι μεταξύ παρουσίας και απουσίας και αξιώνει να υποκαταστήσει τη μη φωτογραφία με φωτογραφία μέσα από την αποκρυστάλλωση της αποσυρόμενης στιγμής. Μια τέτοια υποκατάσταση, ωστόσο, φαντάζει αδύνατη. Η απόσυρση –όχι η παρουσία/απουσία– ως περιθώριο δεν υποκαθίσταται από την φωτογραφία, αλλά μεταφράζεται από αυτή σε ένα σημείο ενός οπτικού συστήματος σημασιодότησης το οποίο αξιώνει εκ νέου μια παρουσία του νοήματός του – την παρουσία της φωτογραφίας καθ'αυτής. Ως σύστημα σημασιο-

ΜΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

δότησης, όμως, είναι διαφορετικό και ως εκ τούτου η παρουσία (ενν. της φωτογραφίας καθαυτής) καθίσταται εκ νέου αδύνατη.

Στο σημείο αυτό, μάλλον θα πρέπει να επισημάνουμε πως αυτή η ανάγνωση της έλλειψης ακροβατεί μεταξύ των εννοιών του παρόντος και της στιγμής και θα πρέπει (σαν ανάγνωση) να έχει επίγνωση της μεταφοράς (ως σχήματος λόγου) αυτών των δύο και της διαρκούς παλινδρόμησης μεταξύ ενός οντολογικού πεδίου και ενός χρονικού. Η απαθανάτιση της στιγμής ή, αναλυτικότερα, ο φωτογραφικός εγκλωβισμός του παρόντος κατά την απόσυρση, αν ιδωθεί υπό το πρίσμα της ταχείας αύξησης και επικράτησης της εικόνας, θα μπορούσε να πει κανείς ότι μαρτυρά την παγιοποίηση της απουσίας ή απόσυρσης (ως ίχνους) και την έκθεσή της στην υπερορατή εικονική πλατφόρμα. Στην τελευταία δε, ποτέ δεν αναβιώνεται το παρόν ως συμβάν παρά μόνο καρφιστώνεται ως ίχνος, ως σημάδι. Με άλλα λόγια, η στιγμή αναβάλλεται όταν φωτογραφίζεται. Είναι δηλαδή απαθανατίσιμη επειδή θανατώνεται. Επειδή επανεπινοείται μέσα από τη φωτογράφιση και μετεγγράφεται σε ένα άλλο σύστημα σημασιοδότησης σε μία διαδικασία ατελεύτητη. Η περιοχή της εικόνας είναι επανεπινοήσεις λησμονημένων συμβάντων.

Θα μπορούσε να παρομοιασθεί με την φωτογράφιση ενός καθρέφτη, όπου η φωτογραφική μηχανή και ο φωτογράφος είναι πάντα διαφορετικοί μέσα στην ίδια εικόνα και όπου ο καθρέφτης αναδιαπλασιάζει διαρκώς το ομοίωμα, το οποίο με την σειρά του δεν είναι όμοιο ποτέ με τον εαυτό του. Το μη ομοίωμα (ο καθρεφτιζόμενος φωτογράφος) είναι ως τέτοιο αναντίστοιχο και ασύγχρονο, άρα μη παρουσιάσιμο.

Όλη αυτή η ανα-παραγωγή αποκρυσταλλωμένων στιγμών, όλη αυτή η αναμετάδοση της παρουσίας εν απουσία, δεν επιφέρει την τεχνική αποκατάσταση της παρουσίας μέσα στον κόσμο του εικονικού. Δεν απαθανατίζει. Στη βάση δηλαδή του προαναφερθέντος σχήματος, με την αδυναμία του παρόντος να είναι πλήρως παρόν εντός του και τη διαρκή μετάθεσή του από ίχνος σε ίχνος, και την επισκόπηση ενός παιχνιδιού ασυγχρονίας μεταξύ απουσίας

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ

και παρουσίας, φωτός και σκιάς, παρόντος και μη παρόντος, η απαθανάτιση δεν μπορεί παρά να υπόσχεται αυτό που δεν εκπληρώνει.

Η μη φωτογραφία δεν μπορεί να αναπληρωθεί ή υποκατασταθεί στην ίδια τάξη σημασιодότησης. Η σκιά δεν μπορεί να φωτογραφηθεί. Η φωτογραφία είναι η μαρτυρία αυτής της αδυναμίας και όχι το συμπλήρωμα της.

Η σκιά είναι αναπόδραστη.

